

Onderzoek

Verbeelden wat in je hoofd zit

Tessa de Leur is van origine docent geschiedenis met liefde voor kunst en theater. Ze schreef een proefschrift over tekenen en verbeelden, waarover ze een docentenhandleiding samenstelde. **Door Amalia Deekman**

Wat heb je onderzocht?

“Toen ik les gaf merkte ik hoe moeilijk en abstract mijn leerlingen de geschiedenisles vonden. Ik ben gaan experimenteren met vormen om het verleden zo concreet en beeldend mogelijk te maken. Als uitgangspunt voor mijn lessen nam ik de ideeën die leerlingen zelf vaak hebben over het verleden. Dit gegeven onderzocht ik in mijn proefschrift, dat ik schreef via het DUDOC_ALFA project (een beurzenprogramma voor promoties door docenten - red.). Ik onderzocht wat leerlingen in hun hoofd doen op het moment dat ze zich een beeld van het verleden gaan vormen. Ik liet leerlingen schrijven, tekenen of spelen om erachter te komen wat ze voor beelden in hun hoofd hadden.”

Tessa de Leur:

“Frustratie leverde de mooiste momenten op”

Waarom dit onderzoek?

“Ik zag dat leerlingen heel goed zijn in het plakken en kopiëren van teksten en zinnen uit hun boek en bronnen. Maar of ze daarmee in hun hoofd echt iets gedaan hebben is dan zeer de vraag. Dus wilde ik ze dwingen om hun eigen beeld naar buiten te brengen door ze tekeningen en filmpjes te laten maken, om te kijken wat voor beelden van het verleden dat oplevert.”

Wat zijn de belangrijkste uitkomsten?

“Veel leerlingen vonden het moeilijk en raakten gefrustreerd. Dat zijn de mooie momenten, want dan zijn ze aan het nadenken. Ze zeiden dingen als: “Ik moest toen ineens bedenken: stonden er eigenlijk bomen op het Forum Romanum?” In het licht van de ‘grote’ geschiedenis kan je dit totaal oninteressant vinden. Maar op dit concrete niveau hadden ze nog nooit over het verleden nagedacht. Het ging mij niet om het eindproduct, als in een geslaagde tekening of film, maar om het proces van expliciet maken van wat in hun hoofd zit. De tekeningen leverden gesprekken op over vragen als ‘wat is geschiedenis eigenlijk?’ en ‘we hebben hetzelfde boek, zitten in dezelfde klas, maar waarom zijn onze tekeningen dan toch zo verschillend?’ Zo merken de leerlingen dat we altijd het verleden reconstrueren en daarbij andere keuzes maken.”

Welke professionals hebben hier iets aan?

“In de eerste plaats de geschiedenisdocent; die zou ik willen meegeven om vooral op het proces van tekenen en dramataken te sturen. Je laat namelijk je leerlingen iets ingewikkelds doen – hun verbeeldingskracht aanzetten in een talig en abstract leergebied als geschiedenis – wat heel andere denkstappen vraagt.”

Wat raad je hen aan?

“Ga het gewoon eens proberen. Het is heel waardevol om met leerlingen de uitdaging van verbeelden aan te gaan en de gesprekken die het oplevert zijn zinvol.”

Wat verbaasde je het meest?

“Leerlingen komen niet altijd los van beelden die ze al hadden. Ook passen zij hun tekening nauwelijks aan nadat

LEERLINGEN VERBEELDEN HET VERLEDEN. EEN PRAKTISCHE HANDREIKING VOOR DOCENTEN VAN T. DE LEUR EN C. VAN BOXTEL (LEMM-REEKS), DOWNLOAD VIA EXPERTISECENTRUM-MMV.NL. HET PROEFSCHRIFT EXPLORING EXTERNALIZED LEARNER-GENERATED IMAGES OF THE PAST IN SECONDARY HISTORY EDUCATION STAAT OP DARE.UVA.NL.

Durf je als iemand je hand vasthoudt?

Hoe werken theatermakers samen met acteurs met een verstandelijke beperking? Hoe zorgen zij ervoor dat het beste uit deze acteurs wordt gehaald? Monique Bussmann leidde een onderzoek naar inclusieve samenwerking binnen het theater. **Door Anita Twaalfhoven**

Als je theater maakt met acteurs met een verstandelijke beperking werk je vaak in het circuit van de zorginstellingen en vrijblijvende dagbesteding. Maar je kunt als theatermaker ook *binnen het theater* met mensen met een beperking werken. Deze makers werken met mensen zonder én met beperking, bijvoorbeeld spelers met het Downsyndroom, autisme of een psychiatrische aandoening. Hoe pakken zij dit aan? Hoe halen zij het beste uit de acteurs? Hoe wegen zij sociale en artistieke doelen tegen elkaar af? Dit werd, samen met theatermakers – zowel zelfstandigen als gezelschappen – door het Kenniscentrum Zorginnovatie van de Hogeschool Rotterdam en hogeschool ArteZ onderzocht. Verplegingswetenschapper Monique Bussmann (Hogeschool Rotterdam) leidde het onderzoek.

Hoe gingen jullie te werk?

“In een serie experimenten onderzochten we hoe theatermakers op de vloer nieuwe werkwijzen uitprobeerden. De ene regisseur bleek een comfortabele omgeving te creëren, waarin spelers met een beperking veel van zichzelf durven te laten zien. De ander zocht juist frictie op, ging de confrontatie aan om spelers aan het denken zetten. Ook speelde de vraag hoe de acteurs met beperking een gelijkwaardige rol als regisseur of toneelschrijver kunnen krijgen. We namen diepte-interviews af met ruim vijftig theatermakers, acteurs met en zonder beperking én hun begeleiders. Uiteindelijk ontstond zo een indeling in zes sferen die een herkenbare typering geven van de verschillende werkwijzen. Onderzoek naar theater waarin uitsluitend mensen met een beperking spelen, zou een mooi vervolgonderzoek zijn.”

Heb je een voorbeeld van een typerende werkwijze?

Monique Bussmann:
“Balanceren tussen sociale en artistieke doelen”

FOTO TOMAS MUTSAERS - THEATER BABEL

Zijn er do's en don'ts te geven?

“Uit ons onderzoek blijkt dat de theatermakers niet op zoek zijn naar een toolbox, maar vooral hun eigen weg willen volgen. We gaan dus als onderzoekers niet vertellen ‘hoe het moet’. We delen onze ervaringen en inzichten en hopen anderen hiermee te inspireren en verder te brengen.

Welke adviezen zijn er voor makers die (willen) werken met acteurs met een verstandelijke beperking?

“De meeste makers vinden werken met een vaststaand script niet zo geschikt. Ze kiezen liever thema's die passen bij de acteurs en een maakproces dat

daarbij aansluit. Zo betrekken sommige regisseurs de acteurs in het gehele maakproces. Tijdens het repetitieproces gaat het erom de sociale en artistieke doelen steeds weer tegen elkaar af te wegen. Wat doe je als een acteur een spelopdracht weigert? Bij de ene regisseur hoeft het dan niet, terwijl een ander manieren zoekt om het tóch voor elkaar te krijgen. ‘Als iemand je hand vasthoudt, durf je het dan wel?’, vroeg een van hen.”

Het is dus belangrijk om flexibel te blijven en ook individuele opdrachten op maat te bedenken. “Ik vond het fascinerend om te zien hoe inventief de makers daarin zijn. Een goed idee is ook om de zorgmedewerkers, die zijn aangesteld om sommige acteurs op de spelvloer te begeleiden, een eigen rol te geven in het verhaal. Zodat ze onderdeel worden van de theatervoorstelling.”

Waar maken de theatermakers zich sterk voor?

“Dat hun inclusieve theater erkenning krijgt als kunstvorm en niet alleen als een vorm van cultuurparticipatie. Dat lijkt een sterke drive.”

Symposium

Het onderzoek *Versterking van inclusieve samenwerking binnen het theater* mondt op 19 september uit in een breed samengesteld symposium. Deelname is gratis, reserveren noodzakelijk. tickets.artez.nl/event/inclusieve-symposium-versterking-van-inclusieve-samenwerking-binnen-het-theater

IN ORPHEUS EN EURYDICE VAN THEATER KLARE TAAL ZONGEN EEN ACTEUR EN ACTRICE EEN ONTROEREND DUET. FOTO SPECIAL ARTS / THEATER KLARE TAAL

Onderzoeksnieuws

EEN OP DE VIJF KINDEREN BEZOECT WEL EENS EEN MUSEUM. *NIOBE* (CONSTANT PERMEKE, KRÖLLER-MÜLLER MUSEUM) FOTO WIKIMEDIA COMMONS

Zijn jongeren met autisme gebaat bij onderwijs in ArtsSciences?

Schooluitval komt vaak voor bij leerlingen met Autisme Spectrum Stoornis (ASS). Hoe kun je als school of zorgorganisatie een passender (kunst)educatief lesaanbod bieden? Onderzocht is of onderwijs in ArtsSciences effectief is. Daarbij worden kunst, wetenschap en technologie geïntegreerd, staat een maakdactiek centraal en wordt aan complexe, maatschappelijke problemen gewerkt. Verbeterd dit de aansluiting tussen kunstonderwijs en jongeren met ASS? Welk leertraject past bij hen? Wat zijn hun leeropbrengsten en leerervaringen? Enkele tips van de onderzoekers: sluit aan bij hun interesses. Bied een rijke leeromgeving met afwisseling in materiaal, techniek, representatie, actie en expressie. Organiseer een voorspelbare werkstructuur met ruimte voor individueel maatwerk. *ARTSSCIENCES UNLOCKED* VAN MELISSA BREMMER, EMILIE HEIJNEN EN SANNE KERSTEN STAAT OP AHK.NL.

Welke factoren beïnvloeden schoolprestaties?

SEO Economisch Onderzoek onderzocht in opdracht van ABN AMRO Foundation en Jeugdeducatiefonds factoren die de schoolprestaties van leerlingen beïnvloeden. Het onderzoek bestond uit literatuuronderzoek en een enquête onder kinderen uit groep 5 naar de verschillen in hulpbronnen: ontwikkelingsmogelijkheden, zoals boeken lezen, musea bezoeken of naar muziekles gaan, ontspanningsmogelijkheden en voorzieningen thuis, zoals dagelijks ontbijten en het hebben van een eigen kamer.

Is filmeducatie goed verankerd in het onderwijs?

Emiel Copini onderzocht samen met een team van Universiteit Groningen de verankering van filmeducatie in het curriculum van basis- en voortgezet onderwijs. In hoeverre is filmeducatie op scholen ingebed? En welke lessen hebben de filmhubs zelf geleerd? 500 scholen vulden een enquête in, ook werden regionale filmhubs geïnterviewd. Vijf indicatoren (visie, aansluiting, programmering, deskundigheid, samenwerking) bepaalden de mate van verankering, waarbij de cultuurbemiddelaar een cruciale rol blijkt te spelen. In het primair onderwijs zetten

leerkrachten film vaak in ter ontspanning. In het voortgezet onderwijs gaat het meer om de leeropbrengsten en wordt film voornamelijk gebruikt bij CKV. Enkele tips van de onderzoekers: werk aan een visie op filmeducatie, zorg voor meer deskundigheid, stimuleer maken en meemaken, sluit aan bij de belevingswereld van de leerling, zet experts in en lever maatwerk. *VERANKERING IN BEELD* VAN EMIEL COPINI EN ANDEREN STAAT OP FILMEDUCATIE.NL.

De onderlinge verschillen zijn groot en het al dan niet toegang hebben tot hulpbronnen heeft effect op schoolprestaties, zo blijkt. Slechts 15 procent van de kinderen heeft de mogelijkheid muziekles te volgen. Zo'n 20 procent gaat wel eens naar een museum en minder dan 20 procent naar een theatervoorstelling. Scholen en wijkteams zouden een rol kunnen spelen om deze percentages op te krikken; het aanbieden van hulpbronnen kan kansen voor jonge kinderen meer gelijk trekken. *GEVOLGEN VAN KANSEN ONGELIJKHEID IN NEDERLAND* VAN B. TER WEEL EN ANDEREN STAAT OP SEO.NL.